

15. Türkçede bir bulaşma örneği: *siktir***Yasin řERİFOĐLU¹****Kaan YILMAZ²**

APA: şerifoğlu, Y. & Yılmaz, K. (2022). Türkçede bir bulaşma örneği: *siktir*. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 235-242. DOI: 10.29000/rumelide.1192519.

Öz

Türkçede 'kovmak' amacıyla kullanımı 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren metinlerle tanıklanabilen *siktir* kelimesiyle ilgili açıklığa kavuşturulması gereken birkaç konu vardır. Bunlardan ilki kelimenin kökeniyle ilgilidir. Türkçenin mevcut köken bilgisi sözlüklerinde kelimenin kökeniyle ilgili bir açıklama bulunmamaktadır. Argo sözlükleri de bu konuda bir açıklama içermez. Kelimeyi madde olarak alan belli başlı (güncel/genel) Türkçe sözlüklerin sadece biri (ÖTS) kökenle ilgili okuyucuyu doğrudan *sik-* biçimine yönlendirirken diğerleri de kelimenin alfabetik sıralamadaki yeri nedeniyle aynı yönlendirmeyi örtülü olarak yaparlar. Kelimenin 'kaba' kullanımı ve bugünkü ses yapısı ise bu yönlendirmeyi sorgulamaya engel olmaktadır. Kelimenin köken olarak *sek-*'e bağlanması bu yazının sonuçlarından biridir. Bu bağlama işlemi için *sek-* ve türevi olan biçimlerin Türk dilinin tarihi ve çağdaş diyalektlerindeki, ihtiyacı karşılayan örneklerine başvurulmuştur. Bu doğrultuda *sek-* kökeniyle temsil olunan temel anlamın '(sekerek) kaçmak, (sekerek) koşmak, topallamak' yan anlamları üzerinden mecazlaşması ve sonunda *sik-* kelimesinin anlam olarak *sek-*'e bulaşmasıyla sonuçlanan sürece dikkat çekilmiştir. Açıklığa kavuşturulması gereken bir diğer konu *siktir* kelimesinin madde olarak sözlükte nasıl kullanılması gerektiğiyle ilgilidir. Kelimenin sözlüklerde sadece isim, sadece fiil veya hem isim hem fiil olarak madde başı yapıldığı tespit edilmiştir. Ashında bir fiil iken donarak anlam unsuru olarak da kullanılır hale gelen kelimenin hem fiil (*siktirip* gitmek) hem de isim olarak (*siktir* et-, *siktir* çek- vb.) sözlükte madde başı yapılmasının gerekliliği bu yazıda vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: Bulaşma, *siktir*, *sek-*, Köken, Sözlük birimi.

An example of contamination in Turkish: *siktir***Abstract**

There are a few aspects that need to be clarified about the word *siktir* "fuck off" in Turkish, whose usage for the purpose 'to fire' can be witnessed in texts since the second half of the 19th century. The first of these concerns the origin of the word. No explanation about the origin of the word is available in etymological dictionaries of Turkish. Slang dictionaries also do not provide an explanation on this word. While only one of the major (contemporary/general) Turkish dictionaries (ÖTS) that gives the word as an entry directs the reader to the *sik-* "to fuck" form, the others implicitly do the same on the basis of the alphabetical order of the word. The 'vulgar' usage of the word and its current sound structure prevent the analysis of the available inclinations. Associating the origin of the word to *sek-*

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kastamonu, Türkiye, yserifoglu@kastamonu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5785-8989 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 03.09.2022-kabul tarihi: 20.10.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1192519]

² Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kastamonu, Türkiye, kaanyilmaz@kastamonu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4975-8870

“to leap, to bound” is one of the results of this article. For this association process, the examples that meet the needs in the historical and contemporary dialects of the Turkish language the forms with *sek-* and its derivatives were employed. Within this context, attention has been drawn to the process that results in the basic meaning of *sek-*, which is represented by the root of '(by bouncing), 'running away, (bounce) running, limping' as a metaphor, and finally the meaning of the word *sik-* “to fuck” is contaminated with *sek-* “to leap, to bounce”. Another aspect that needs to be clarified is how the word *siktir* “fuck off” should be given as an entry in the dictionaries. It has been found out that the word is presented only as a noun, only as a verb, or as both a noun and a verb in different dictionaries. In fact, it is emphasized in this article that the word, which has become used as a lexeme by freezing while being a verb, should be given as an entry in the dictionaries both as a verb (*siktirip* gitmek) and as a noun (*siktir* et-, *siktir* çek- etc.)

Keywords: Contamination, *siktir*, *sek-*, Etymon, Lexem.

Türkçenin etimolojik sözlükleri arasında *siktir* kelimesini madde başı yapan tek sözlük Tietze'nin sözlüğüdür (Tietze, 2019: 355). Burada ‘argo’ etiketiyle madde başı yapılan kelimeye ‘hadi ordan (kovma, inanmama, alay sözü)’ anlamı verilmiş ancak kelime üzerine herhangi bir köken açıklaması yapılmamıştır.³

Söz konusu kelime genellikle *kaba* dil malzemesi arasında sayıldığından konuyla ilgili bir başka kaynak argo sözlükleridir. Bunlar içinde mümkün oldukça köken bilgisi vermeye çalıştığını söyleyen tek kaynak Aktunç'un (1998) sözlüğüdür ancak bu sözlükte de kelimeye ilişkin herhangi bir köken açıklaması yoktur.

Konuyla ilgili bilgi edinmek isteyenler için akla gelecek diğer bir kaynak Türkçenin çağdaş sözlükleridir. Bu sözlüklerde kimi zaman kelimelerin kökeniyle ilgili bilgi bulunabilir. Başlığında etimolojik sıfatını taşımayan bu sözlüklerde *siktir* kelimesiyle ilgili, biri⁴ hariç, köken açıklaması bulamasak da kelimenin sözlük maddesi olarak gösterimi ve bunun ortaya koyduğu sonuçlarla ilgili değerlendirme imkanı sunan bir manzarayla karşılaştık ve yazımızda bu konuyu da işlemeye çalışacağız. O halde önce belli başlı çağdaş sözlüklerde kelimenin nasıl gösterildiğine bakabiliriz:

1. Sözlükte *siktir* Maddesinin Görünümü

<i>siktir</i>	ünl. (<i>Pek kaba bir ünlem</i>) Defol, Yıkıl karşımdan. ne siktirir. <i>kab. dey.</i> Ne arar, hiç bulunur mu, yoktur. ~ et (onu), <i>dey.</i> önem verme, aldırma, kov.
<i>siktirmek</i>	<i>nsz.f. kab. ve mec.</i> Defolup gitmek (OAS 1985: 2592).
<i>siktir</i>	<i>i. kaba.</i> “Defol, yıkıl karşımdan!” anlamında küfür sözü (MTS 2010: 1108).
<i>siktirmek</i>	[sik-tir-mek] <i>gçsz. f. [-ir]</i> <i>kaba.</i> 1. Kendisiyle bir erkeğin cinsel ilişkide bulunmasını sağlamak. 2. Bir erkeğin kendisiyle cinsel ilişkide bulunmasına izin vermek. 3. argo. Defolup gitmek; hızla uzaklaşmak. Siktir! Defol. siktir çalmak , Kovmak; defetmek. siktir çekmek , Kovmak; defetmek. Siktir et! 1. Önem verme; aldırma. 2. Kov gitsin! Defet. siktir etmek , argo. 1. Kovmak;

³ Aslında yedinci ciltten itibaren Tietze'nin sözlükteki katkısının daha çok madde başı olmaya aday kelimelere ait (çoğu kez eksik) bilgi fişlerini hazırlamış olmakla kaldığı editörlerin ön sözünde dile getirilmiştir. Editörler bu cildin malzemesini oluşturan bilgi fişlerinde çoğu zaman kelimenin anlamı, tanığı veya kaynağı hakkında tam bilgi verilmediğini; bu nedenle eksikleri bütünlük zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir (Tietze, 2019: 9-10). Dolayısıyla bu sözlüğün de konumuza katkısı, Türk yazınından seçilmiş zengin tanık listesi sunmaktan öteye geçmez.

⁴ ÖTS'de (2007: 4236) yer alan bu bilgi de aslında tam bir köken açıklaması değil, köşeli parantez içinde kelimenin morfolojik çözümlemesinin sunulması şeklindedir. Bu sunuma göre okuyucunun morfolojik çözümlemeyi yorumlayarak sonuca ulaşması gerekir.

	uzaklaştırmak. 2. Önemsememek; önem ve değer vermemek. siktirip gitmek , (İstenmeyen bir kişi için) kovulmak; çekip gitmek. (ÖTS 2007: 4236).
siktirmek	(<i>nsz</i>) <i>kaba</i> Defolup gitmek. siktir et! 1) aldırma, önem verme! 2) kov, defet! siktir! defol! siktirip gitmek başını alıp gitmek (TDK 2007: 4236).
siktirmek	(<i>nsz</i>) <i>kaba</i> Defolup gitmek. Siktir! defol! Siktir et! 1) aldırma, önem verme! 2) kov, defet! Siktirip gitmek başını alıp gitmek (DD 2012: 1532).

OAS *siktir* ve *siktirmek* şeklinde iki madde kurgulanmıştır. MTS’de *siktirmek* madde olarak yazılmamıştır. Diğerleri için *siktirmek* madde başı, *siktir* ise bu maddenin iç maddesidir. İlk bakışta sözlük biriminin tespitiyle ilgili tutum farkı hemen dikkat çeker. Burada fiil ile isim olan biçimlerin birbirinden ayrılması gerekirdi. OAS bunu yapmayı denemişse de bu kez madde içi kurgusunda hataya düşmüştür: *ne siktirir* iç maddesinin *siktir* maddesinde değil *siktirmek* maddesinde yer alması gerekirdi. Diğer taraftan *siktir!*, *siktir çekmek*, *siktir et!* gibi yapılar da isim+fiil tamlaması şeklinde kurulmuştur; dolayısıyla bunların sözlüklerde *siktirmek* maddesinin içinde yer almaması gerekirdi. Bugün yazı dilinde karşımıza çıkan “Hayata küçük siktirler çekin.” gibi bir cümlede kelimenin çokluk eki alabilmesi önceleri emir çekimindeki bir fiilin nasıl anlam kategorisine ait bir sözlük birimine dönüştüğünün somut göstergesidir. Ancak *siktirip gitmek* yapısı için aynı şeyleri söyleyemeyiz; burada iki ayrı fiil vardır, dolayısıyla bu örneğin *siktir-* maddesinde verilmesi kaçınılmazdır.

Sözlük biriminin anlamlandırılmasına da değinmek gerekirse TDK ve DD’nin tanımları birbiriyle uyumludur ancak her iki sözlüğün de bu konudaki en önemli eksikliği, DLT’de dahi *siktir-* maddesinde kayıtlı olan kelimenin birinci anlamını içermemeleridir. ÖTS ise diğerlerine kıyasla en kapsamlı madde kurgusunu sunarken, morfolojik çözümlemesiyle birlikte kelimeyi *sik-* köküne bağlamıştır. İncelediğimiz sözlüklerin hiçbiri, bizi kelimenin kökeniyle ilgili farklı bir biçime yönlendirmez.

Gelelim sözlükçülerin konuya has madde kurgusunda farklı tutumlar sergilemelerinin kelimenin kökeniyle ilgili nedenine. Az önce de ifade ettiğimiz şekliyle (birini) cinsi münasebette bulunmaya yönlendirmek’ anlamıyla DLT’deki *siktir-* kelimesi (Ercilasun vd. 2014: 824) Türkiye Türkçesinde neredeyse hiç değişmeden *siktir-* olarak yaşamaktadır. ÖTS’de kaydedilmiş 1. ve 2. anlamlar doğrudan bu kelimeyle ilgilidir. Diğer sözlüklerin genelinde sunulan ve ÖTS’nin 3. sıradaki tanımıyla uyuşan anlam ise aslında *sik-* kelimesiyle köken ilişkisine sahip değildir. ‘Defol’ anlamı *siktir-* ve dolayısıyla *sik-* ile yanlışlıkla ilişkilendirilmiştir. ‘Defol’ anlamındaki *siktir* kelimesi aslında *sektir-* ile, yani *sek-* köküyle ilişkilidir.

2. *sek-* ve Türevleri

Bu anlam ilişkisine geçmeden önce *sek-* ve türevlerinin Türk dilindeki varlığına göz gezdirmek yerinde olur. Eski Türkçe kaynaklarda *sek-* görülmez ancak Clauson (1972: 822a) türeyiş biçimini belirsiz olarak gösterdiği *sékri-* ‘to jump’ maddesine yer verir; *sekrít-* ile *sekirt-* ise erken bir tarihte ayrılmış birbiriyle ilişkili fiiller olarak değerlendirilmiştir (Erdal 1991: 785). Eski Türkçede henüz tanıklanmamış olsa da *sek-*, yukarıdaki iki heceli fiillere köken olarak düşünülebilecek ilk biçimdir. ‘Tek ayakla veya topallayarak yürümek’ anlamındaki *sek-* için eski Türkiye Türkçesindeki ilk kayda Meninski’de (1680 II: 2643) rastlanmıştır.

Tek heceli *sek-*’e en yakın biçimler günümüzde Türkiye Türkçesi (*sek-*), Azerbaycan Türkçesi (*säk-*) ve Çuvaşça’da (*sik-*) görülmektedir. Diğer lehçelerde eski Türkçenin devamı olan çok heceli biçimler⁵

⁵ Bşk. *hiker-*, Tat. *siker-*, Kaz. *sekir-*, Kırg. *sekir-*, Özb. *sekre-*, Uyg. *säkrä-*, Trkm. *segre-*, Hak. *segir-*, Yak. *ekkirie-*, Dolg. *ekkirid-* (Starostin vd 2003: 1201-1202).

karşımıza çıkar ve bunların hepsine kaynaklık eden Ana Türkçedeki biçim **sēk-* olarak tahmin edilmektedir (Starostin vd 2003: 1201).⁶ Türk lehçelerinde sekmek kavramı çevresinde toplanan bütün biçimler ÊSTJa'da (2003: 238) dört üst biçimbirimde bir araya getirilmiştir: 1. SEK-, 2. SİGEN-, 3. SEKİR-, 4. SEGRE-. Sınırlı bir kullanımı olan ikincisi hariç diğer üst biçimbirimlerin altında kümelenen alt biçimbirimlerin arasındaki anlam ilişkisini destekleyen örnekler ve açıklamalar farklı dönemlere ait sözlüklerle desteklenegelmıştır. Örneğin DLT'de *sektir-* '(at vb..ni) koşturmak', *sekri-* '(su vb.. şeylere) atlamak; zıplamak', *sekrit-* ise '(kitabı veya Kur'an'ı) atlayarak okumak' anlamlarıyla kaydedilmiştir. Bu anlamların aynı dairede ortaya çıktığı kolayca anlaşılabilir. Tarama Sözlüğünde *seğir-*, *seğirt-* ve *seğri-* (1996: 3366-3371) kelimelerinin birbirinin tanımını yapan kelimeler olarak kullanılması bu sıkı anlam ilişkisini kanıtlar mahiyettedir.⁷ Zenker de sözlüğünde *seğri-/seyri-* (1876: 513) ile *sek-* (1876: 514) kelimelerinin akrabalığına dikkat çekmeyi ihmal etmemiştir.

3. Mecaz ve Bulaşma

Tarihi ve çağdaş Türk lehçelerinde *sek-* ve türevleri için verilen anlamları şu şekilde sıralayabiliriz: 1. Atlamak, zıplamak, hoplamak; tek ayakla ilerlemek, zıplayarak ilerlemek; yürümek, koşmak. 2. Kuş gibi sekmek, sekerek kaçmak, sekerek uçmak, suya değerek uçmak. 3. Aksamak, topallamak. 4. Atılmak, saldırmak. 5. Titremek; sıçramak, çırpınmak; tepinmek. 6. Kıvıldamak, kıpırdamak. 7. Oynamak, dans etmek (ÊSTJa 2003: 238).

Eski Türkiye Türkçesinde bu anlamların büyük bir kısmının şu örneklerde yaşadığı görülmektedir: *seğir-* '1. Koşmak, seğırtmek. 2. Hafif kıvıldamak, kıpırdamak, seğirmek', *seğirt-* '1. Koşmak, 2. Yürümek, 3. Koşturmak, 4. Saldırmak, akın etmek, hücum etmek', *seğit-* 'dolaşmak', *seğit-* 'dolaşmak', *seğri-* (*sekri-*) '1. Titremek, 2. Sıçramak, 3. Hücum etmek, üşüşmek', *seğrit-* 'saptırmak', *sekelet-* 'sendeletmek, sektirmek', *seksen-* 'ürpermek, birdenbire ürküp sıçramak' (TS 3366-3377).

Bu anlamların yine önemli bir kısmının Türkiye Türkçesi ağızlarında hayli zengin morfolojik varyantlarla birlikte yaşadığı görülmektedir: *sekele-* (I) [*sekdele-*, *sekelle-*, *sekkelde-*, *sekkele-*, *sekkelle-*, *sekle-* (II), *sektir-* (II), *seldir-* (II)] '1. Tek ayak üstünde sıçrayarak yürümek. 2. Aksamak, topallamak', *sekin-* '1. Oynamak, zıplamak, dans etmek. 2. Dövünmek, iki yanına vurarak ağlamak.', *sekir-* 'aşmak, atlamak', *sekit-* [*sekit-*] '1. Bir şey üstünden atlatmak, geçirmek. 2. Yerinden oynatmak, kıvıldatmak.' *seyirt-* [*sağırt-*, *sefirt-*, *segirt-*, *seğırt-*, *seğert-*, *seğit-*, *seğırt-*, *selik-*, *sērt-*, *sevirt-*, *sevürt-*, *seyid-*, *seyir-* 2., *seyit-*, *siğırt-*, *sıyırt-* (II), *siyirt-*, *sidiş-*, *siğırt-*, *siğırt-*, *süt-*, *sitmek* (II), *siyid-*, *siyirt-*, *siyit-* 1., *siyt-*, *soğert-*, *söğürt-*] Koşmak (DS 3567-3595).

Artık *sek-* ve türevlerinin hangi anlamları üzerinden *siktir* kelimesine geçildiğini, Türkiye Türkçesinin ilk sözlüklerinden argodaki kullanıma doğru yol olarak açıklayabiliriz. Lehçe-i Osmani'de *seğırt-* 'adımı tesri' itmek, *sıçrayarak koşmak*, *seyri-i şıtab*'; *sekdir-* ise 'bir ayak üzre seke seke koşturmak, taşı ya gülleyi sekerek gider surette atmak' (1293: 638) anlamlarıyla kaydedilmiştir. Lehçe-i Osmani'de *sek-* fiilinin birinci anlamı da diğerlerine benzer: 'Bir ayak üzre sıçrayıp atlamak'. Ancak kelimenin ikinci sıradaki şu anlamı konumuzla ilgisi bakımından önemlidir: 'hiffetle ve hiffet-i mizac sebebiyle sıçramak, labata, meserretle şıtab' (1293: 637). Kamus-ı Türki'de ise kelimenin ikinci anlamı, mecaz yoluyla geliştiği belirtilerek daha açık bir şekilde tanımlanmıştır: 'hiffet-i mizacla koşarak gitmek'. Böylece ortaya çıkıyor ki 19. yüzyılın son çeyreğindeki anlayışa göre sekerek ilerlemekte hafifmeşrep, lâubâli,

⁶ ÊSTJa (2003: 238) *serk-* biçiminin *sek-*'ten daha eski olabileceğini bir olasılık olarak kaydeder. Ancak Derleme Sözlüğü gibi yakın dönem dil malzemesi sunan bir kaynaktan yapılan alıntıyla bu iddiayı desteklemek hiç de kolay değildir.

⁷ Buna karşılık *sek-*, *sektir-* veya *siktir* maddelerinin TS'de bulunmaması dikkat çekicidir.

şımarık, yılışık bir edâ vardır. Böylelikle konuşurun, muhatabına yönelteceği ivedi başından savma isteğini ifade ederken aynı zamanda onu aşağılama mesajı içeren bir niyeti de *sek-* fiiliyle mecazen karşıladığı görülmektedir.

Türkçede basılan ilk müstakil argo sözlüğü (Arslan, 2004: 84) olarak bilinen Lugât-ı Garîbe'de (A. Fikri, 1307: 18) *sek-* 'koşmak, kaçmak' anlamlarıyla kaydedilmiştir. Aynı kelimeyi 1932'de Osman Cemal tarafından hazırlanan argo lughatında 'yürümek, gitmek, kaçmak' anlamlarıyla ve şu tanıklarıyla görmekteyiz: "*Sek bakalım, görelim!*", "*Sek ulan şuradan be!*" (Arslan, 2004: 84). Bunlar *sektir*'e kaynaklık eden tanıklar olarak ilk kez bu eserde karşımıza çıkmaktadır.

sikdür (/siktir) kelimesinin yukarıdaki anlamıyla kullanıldığını kanıtlayan örnekler de yine aynı döneme denk gelir. 19. yüzyılın ikinci yarısında yazıldığı düşünülen (Ay, 2020:28) Abdülhalim Galip Paşa'nın Mutâyebât-ı Türkiyye'sinde (? : 49) '*sikdür et*' deyimiyile karşılaşmaktayız.

Buraya kadar dile getirdiklerimizden elde ettiğimiz sonucu şu şekilde özetleyebiliriz:

Öncelikle Türkiye Türkçesinde, Çuvaşçada olduğu gibi bir *sek-* > *sik-* değişiminin gerçekleşme ihtimalini bahis konusu bile etmiyoruz. Şu bir gerçek ki Clauson (1972) *sékri-* ve türevlerini kapalı e ile kaydetmiştir ve bugün Türk lehçelerinde bunların i'li biçimleri (Örneğin Bşk. *hiker-*, Kaz. *siker-*, Tat. *siker-*) ile karşılaşabiliriz. Hatta Türkiye Türkçesinin ağızlarında *seyirt-* karşılığında *sigirt-*, *siğirt-*, *siit-*, *sit-*, *siyid-*, *siyirt-*, *siyit-*, *siyt-* (DS 3596) biçimleriyle de karşılaşmaktayız. Ancak aynı ağızlarda k/ünsüzünü koruyan hiçbir örneğin [*sekele-*, *sekdele-*, *sekelle-*, *sekkelde-*, *sekkele-*, *sekkelle-*, *sekle-*, *sektir-*, *sekin-*, *sekir-*, *sekit-* (DS 3537-3571)] i'li biçiminin bulunmadığını da özellikle belirtmeliyiz. Dolayısıyla Türkiye Türkçesi için *sekdür-* (/sektir-) > *sikdür-* (/siktir-) gibi bir ihtimal söz konusu değildir.

İkincisi olgu, sıradan bir fonolojik seyirle ortaya çıkmamıştır. Nitekim bugün *sik-* ve ondan türeme *siktir-*'in yanı sıra *sek-* ve ondan türeme *sektir-* kendi anlamlarıyla vardır. O halde kovma bildiren bu kelimenin *sik-* fiiliyle ne ilgisi var? Bu durum ses yapısı benzeş kelimelerin birbiri üzerindeki tesiriyle açıklanabilir.

Alan yazımında sesçe birbirine yakın veya eşit foneme sahip iki kelimedenden birinin, öbürünün etkisiyle, etkileyen kelimenin söylenişine uymasıyla sonuçlanan ses olayına "bulaşma" denir. Bulaşmanın anlam ve şekil bulaşması olmak üzere iki türünden söz edilmiştir. Mesela *bilmemeklik* ile *bilmezlik* şekillerinin bulaşmasından *bilmemezlik*'in ortaya çıkması bir şekil bulaşması örneğidir. Veya "Yakut Türkleri.." diye başlayan bir cümledeki Yakut'un a'sını uzun seslendiren kişi için daha çok bilinen değerli taş anlamındaki kelimenin boy adına bulaşması söz konusudur (Tuna, 1986). Söze bizim örneğimiz üzerinden devam edecek olursak son bir buçuk asırda kovmak için kullanıldığı belgelenmiş olan *sek-* (veya ondan türeme *sektir-*⁸) fiili yumuşak bir anlamla muhatap üzerinde istenilen tesiri bırakabilir. Ancak muhatapın harareti oldukça yüksek seviyelere çıkararak devam eden tutum ve davranışları karşısında birçok küfürde yer alan ve yeterince galiz bir ifade olan *sik-* fiilinin bulaşmasıyla oluşmuş bir *sektir-* biçimine müracaatla, kendisinden haz edilmeyen muhatapın oradan uzaklaşmasını sağlamak son çare olacaktır. Buradaki asıl amaç muhatapın kendi bedenini oradan hızla uzaklaştırmasını sağlamaktır.

⁸ Türkçenin bugünkü konuşma dilinde *siktir*'in yanı sıra *sektir*'i de duymak hiç şartırcı değildir.

4. ‘Kovma’ amacıyla kullanılan diğer Türkçe kökenli fiiller:

Burada paylaşacağımız kelimeler *siktir* ile aynı değerde kullanılan kovma kelimeleridir. Karşılaştırma kelimesiyle aynı amaç için kullanılan kelime tabanları seçilmiş; birtakım deyim ve kalıp sözlere özellikle yer verilmemiştir.

bas- Lugât-i Garîbe’de (1307: 11) ‘git, defol’ anlamıyla kaydedilmiştir. Basmak yürümeyi, yürümek uzaklaşmayı sağlayacağı için aslında anlamın genişlemesi söz konusudur.

ikile- kelimesinin argodaki kullanımına Aktunç (1998: 147) ‘kaçmak, firar etmek’ anlamını vermiştir. İncelediğimiz sözlükler arasında sadece ÖTS (2007: 2124) kelimeyi argo etiketiyle kaydederek ‘çekip gitmek, uzaklaşmak’ anlamını vermiştir. Kelimenin bu anlamına zemin hazırlayan benzetmeyle ilgili tahminlerde bulunmak mümkün olsa da gerçekte neyle ilgili olduğunu saptamak pek kolay değildir. Fonolojik bir ihtimal olarak Yak. ve Dolg. *ekkirie-* ile örtülü bir bağlantı olabilir mi diye düşünüp kelimenin peşine düştüsek de bununla ilgili bir kanıt ulaşılmadı; *ikile-* biçimi Türkiye Türkçesinde çok yakın zamandan beri izlenebilmektedir. Semantik ihtimallerden biri, ‘hızını iki(nci kademe)ye yükselterek hızla uzaklaş’ anlamına gelen bir benzetmeye dayanmasıdır. Eğer *sek-* fiilindeki mecaz anlamın tek ayakla zıplama hareketine dayandığı gerçeğinden yola çıkarsak ve *ikile-* fiilini *sek-* hareketinin iki ayakla yapılanı şeklinde düşünersek bu durumda *ikile-* ile *sek-* fiillerinin argodaki kullanıma zemin hazırlayan esin kaynağının yakınlığından söz edebiliriz. Ne yazık ki taradığımız metinlerde bu düşünceyi de kanıtlayacak bir veriye ulaşamadık.

uza- eski Türkiye Türkçesinde ‘uzaklaşmak’ (TS 4049) anlamında kullanılır iken bugün ölçünlü Türkçede *uzaklaş-* onun yerini almıştır. Argodaki ‘uzağa gitmek’ anlamlı *uza-* Kamus-ı Türki’de (1317: 202) kayda geçirilmiş olmakla birlikte bugün bu anlamıyla ağızlarda da (DS 4053) yaşamaktadır.

yaylan- kelimesinin, bütün sözlüklerde yer bulan ‘bacakları dizden esneterek yay üzerinde imiş gibi sallanmak’ anlamından hareketle *sek-*’teki gibi bir benzetmeyle argodaki ‘defol, git’ anlamını kazandığı kanaatindeyiz.

yıkal- Lehçe-i Osmani’den (1396: 830) beri kovma anlamındaki kullanımı kayıtlıdır. Buradaki kovma ilgisi *yok ol-, toz ol-* deyimleriyle aynı zemini paylaşıyor olmalıdır.

yürü- fiili vasıtasıyla uzaklaştırma amacı da gerçekleşmiş olacağından herhangi benzetmeye gerek duyulmaz; bu kelime temel anlamıyla kullanılır.

Bu fiillerden *bas-* ile *yürü-*, eylemin icrası yoluyla ilerlemeyi, uzaklaşmayı doğuracağından bu iki kelimedeki kovma ilgisi benzer şekilde kurulmuştur. *sek-* ile *yaylan-* (hatta iki ayakla sekmek olarak düşünülürse *ikile-*) ise aynı esin kaynağına dayanan bir anlam ilişkisiyle kovmak üzere kullanılan kelimeler olmalıdır.

Sonuç ve Öneriler

1. Eski Türkiye Türkçesinde 16. yüzyıldan itibaren metinlerle tanıklanabilen *sek-* fiili temel anlamı olan ‘zıplamak, atlamak’ suretiyle bir tür ilerlemeyi karşılar. Yine tanıklarla izlenebildiği kadarıyla 19. yüzyılın konuşurlarınca bu türlü bir hareket ağırbaşlılıktan uzak, müstehzi bir edayı da tasvir eder hale gelmiştir. Böylece *sek-* fiili konuşurca muhatabı hem kendinden uzaklaştırmak hem de onu tahkir etmek için kullanılmaya başlanmıştır.

2. *siktir* kelimesinin *sik-* ile olan ilgisi kalıtsal değildir; tahkir içeriği dolayısıyla sonradan *sik-*'in *sek-*'e bulaşması yoluyla ortaya çıkmıştır.

3. Sözlük birimlerini alfabetik olarak sıralayan sözlüklerimizde madde içi herhangi bir açıklama yapılmadıkça standart bir sözlük okuyucusunun aklına sıranın işaret ettiğinden başka bir köken ilişkisi gelmeyeceğinden, özellikle Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler açısından, bu tarz örneklerde madde içi yönlendirme yapılması bir ihtiyaçtır.

4. Sözlükbilimsel kısaltma ve etiketleri kullanmadan, çalışma konusu kelimenin sadece kökenine ve anlamına dayalı sözlük maddesi önerimiz şu şekildedir:

siktir < *sektir*- 1. Defol, uzaklaş, yürü, yürü git, kaybol, hadi, hadi oradan, hadi git. 2. Lanet olsun 3. Hadi be, yapma be, bu kadar da olmaz, öyle mi, öylemi oldu?, inanmıyorum, doğru olamaz.? **siktir çal-** Kovmak, defetmek. **siktir çek-** 1. Kovmak, uzaklaştırmak. 2. Eyvallah etmemek 3. Meydan okumak, diklenmek. **siktir et-** 1. Kovmak, uzaklaştırmak. 2. Boşvermek, önemsememek, aldırılmamak, görmezden gelmek. **siktir ol-** defolmak **siktir olası / siktir olasıca** Lanet olsası, yok olasıca, ölesice.

siktir- 1. Kendisiyle bir erkeğin cinsel ilişkide bulunmasını sağlamak. 2. Bir erkeğin kendisiyle cinsel ilişkide bulunmasına izin vermek. 3. < *sektir*- Defolmak, uzaklaşmak *siktirip* gitmek. **ne siktirir** Ne arar, yoktur, değil.

Kısaltmalar

DD Türkçe Sözlük [Dil Derneği].

DLT Dîvânu Lugâtî't-Türk [A. B. Ercilasun ve Z. Akkoyunlu]

DS Derleme Sözlüğü

EDPT An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish.

MTS Misalli Büyük Türkçe Sözlük.

OAS Okyanus Ansiklopedik Sözlük.

ÖTS Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötüken Türkçe Sözlük.

TDK Türkçe Sözlük [Türk Dil Kurumu]

TS Tarama Sözlüğü

Taranan Etimoloji Sözlükleri

Andreas Tietze (2019). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. 7, Editörler: Nurettin Demir, Emine Yılmaz, Ankara.

Êtimologičeskiy slovar' tjurkskix jazikov (2003), Obščetjurkskie i meztjurkskie leksičeskiye osnavı na bukvy "L", "M", "N", "P", "S", Otvetstvennij redaktör A. V. Dıbo, Moskva.

Hasan Eren (1999), *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara.

Hermann Vámbéry (1878), *Etymologisches Wörterbuch der Turko-Tatarischen Sprachen*, Leipzig.

Marek Stachowski (2019), *Kurzgefaßte etymologische Wörterbuch der türkischen Sprache*, Kraków.

Martti Räsänen (1969), *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*, Helsinki.

Tuncer Gülensoy (2007), *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, Ankara.

Kaynakça

- Aktunç, Hulki (1998). *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Arslan, Mehmet (2004). *Argo Kitabı*. İstanbul: Kitabevi.
- Ay, Ümran (2020). Abdülhalim Galib Paşa, *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. Ek-1. Ankara.
- Ayverdi, İlhan (2010). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı İktisadi İşletmesi.
- Clauson, Sir G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Clarendon.
- Çağbayır, Yaşar (2007). *Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötügen Türkçe Sözlük (müt-tap)*. C. 4. İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- Derleme Sözlüğü* (1993). C. 10 (S-T) . Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ercilasun, Ahmet Bican ve Ziyat Akkoyunlu (2014). *Kâşgarlı Mahmud Divânı Lugâti't-Türk (Giriş - Metin - Çeviri - Notlar - Dizin)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Erdal, Marcel (1991). *Old Turkic word formation: a functional approach to the lexicon*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Êtimologičeskij slovar' tjurkskix jazykov* (2003). Obščetjurkskie i meztjurkskie leksičeskije osnovi na bukvy "L", "M", "N", "P", "S". Otvetstvennij redaktör A. V. Dibo. Rossijskaya Akademiya Nauk Institut Yazkoznanija, Moskva.
- Lehçe-i Osmânî* (1293). Ahmed Vefik Paşa. İstanbul: Mahmaud Beğ Matbaası.
- Lugât-ı Garîbe* (1307). A. Fikri. İstanbul: Alem Matbaası.
- Meninski, Franciscus á Mesgnien Meniński (1680). *Thesaurus linguarum orientalium turcicae, arabicae, persicae lexicon turcico-arabico-persicum*. C. II. Vienna.
- Mutâyebât-ı Türkiyye* (?). Abdülhalim Galip Paşa.
- Paasonen, Heikki (1950). *Çuvaş Sözlüğü*, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul: TDK Yayınları.
- Redhouse, James William (1987). *A Turkish and English Lexicon Shewing in English*. Beyrut.
- Starostin, Sergei vd. (2003). *Etymological Dictionary of the Altaic Languages: Handbook of Oriental Studies*. Leiden-Boston: Brill.
- Kamus-ı Türki* (1317). Şemseddin Sami. İstanbul: İkdâm Matbaası.
- Tarama Sözlüğü* (1996). C. V (O-T). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tietze, Andreas (2019). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*. C. 7, Editörler: Nurettin Demir, Emine Yılmaz, TÜBA Yay., Ankara 2019.
- Tuğlacı, Pars (1985). *Okyanus Ansiklopedik Sözlük*. C. 8. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Tuna, Osman Nedim (1986). *Türk Dilbilgisi Ders Notları*. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Türkçe Sözlük* (2012). Ankara: Dil Derneği Yayınları: 9.
- Türkçe Sözlük* (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Zenker, Julius Theodor (1876). *Türkisch-Arabisch-Persisches Handwörterbuch*. C. II. Leipzig.